

Lappis uhccán birasmirkkot, riskan dálkkádaga nuppástuvvan ja ođđa kemikálat

Čázádagaid váralaš ávdnasiid doaluid čuvvot Suomas ja Ruotas dábálepmosit vuskkoniin. Guliin gávdnojit ee. eallisilbadoalut, buollinhehttenávdnasat ja fluorejuvvon ovtastusat, muhto Lappis doalut lea vuolit dásis go industriija ja gávpogiid váikkuhanguovllus.

Suoma Lappi leat don doložis dovdan buhtes guovlun, vaikko vel dán áigge gávdnojitge uhccánaš birasmirkkot áimmus, čázis ja ealániin. Arktalaš guovlluide sáhttet fievrasiit guhkin vahátlaš ávdnasat ja daid buorredillái čuhcet maiddái eará kemikálaid lassáneapmi. Nuba váralaš ávdnasiid galgá čuovvut dás duohkoge Suomas, daddjojuvvo Suoma birasguovddáža, Dearvvasvuođa- ja buorredili lágádusa ja Ilmatietein laitosa varas čielggadusas. Ođđa kemikálat ja dálkkádaga nuppástuvvama dagahan váikkuhusat lasihit guhkásfievrasesami riskkaid.

Diet dutkanlágádusat čielggadedje áimmus, eatnamiiluoitimis ja biologalaš čájánasain vuhttojeaddji bissovaš orgánalaš birasmirkkuid (POP-ovttastusat) doaluid. Dákkár ovtastustat gártet Davvi-Supmii áibmorávnjiid ja maiddái olbmo fievrirdan materiálad fárus.

Eallisilbba ja POP-ovttastusaid doalut leat Davvi-Suomas dábálaččat vuolit dásis go riikka lulliosiin. Riikkaidgaskasaš soahpamusain muddejuvvon POP-ovttastusaid doalut leat dábálaččat njedjan Suoma Lappis manjimuš moattelot jagi áigge.

Čuovvundieđuide dárbu riskkaid geahpedan dihte

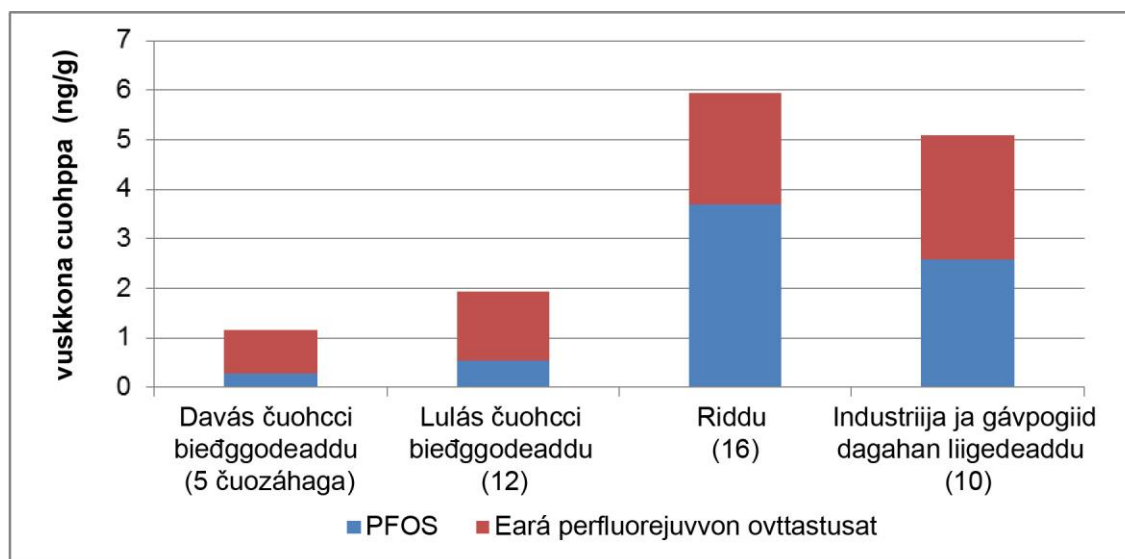
Raportii leat čohkkejuvvon mealgat doaibmabidjoevttohusat, vai riikkaidgaskasaš soahpamušaid geatnegahttimiid, váralaš kemikálaid čuovvuma ja riskkaid stivrema sáhtta dikšut.

Dutkanlágádusaid mielas Bállasa stašuvnna áibmo- ja eatnamiiluoitinčuovvuma galgá joatkit ja dievasmahttit. Eallisilbba ja POP-ovttastusaid doaluid galgá guhkesáiggeulbmiliin čuovvut maiddá guliin ja jávregearddagain. Dasa lassin biebmogollosa bokte olbmuid čoggojeddji mirkkuid gánneha dutkagoahtit, jos birrasa čuovvun- ja kártendoaimmain áicojuvvojit alla mirkodoalut. Birrasii čuohcci deattu indikáhtorin sáhtá atnit bohccos dutkat oavvilduvvon ávdnasiid.

Dálkkádaga nuppástuvvan sáhtá váikkuhit dasa, ahte Lappii fievrasiit ođđa ávdnasat, jos juo oktii birrajohtimis jávkan ávdnasat besset fas birrasii ovdamearkka dihte jihkiid suddama boadusin. Anus jávkadit oavvilduvvon kemikálaid sadjái bohtet ođđa ávdnasat, maid váikkuhusat eai dovdojuvvo. Dáid sivaid dihte dutkit ávžžuhit riikkaidgaskasaš ovttasbarggu lasiheami ođđa kemikálaid kárten dihte sihke einnostusaid ja ávdnasiid láhttema mállemielgovvideamis.

Kemikálaid gávdnomii ja daid doaluide guoskevaš čuovvundieđut gullet oassin kemikálaid riskkaid máilmmiviidosaš árvoštallamii ja stivremii. "Suoma dáfus guovddáš riskkaid sáhtá identifiseret dušše nu, ahte Suomas čoggojuvvojit dieđut ja suomelaččat oassálastet riikkaidgaskasaš guorahallamiidda," dadjá dutkamuša koordináhtor **Jaakko Mannio** Suoma birasguovddášis. "Jos mis eai leat doarvái ollu luohtehahtti dutkandieđut, de eat sáhte árvoštallat olbmuid mirkkuid váikkuhusa vuollái šaddama eatge sáhte ovddidišgoahtit doaimmaid riskkaid geahpedan dihte."

Guhkásfievraseddji birasmirrkot Suoma davviguovlluin (LAPCON) -raporta lea ollašuhhton stáhtaráđi jagi 2015 čielggadan- ja dutkanplána ollašuhhtima oassin. Dutkanfitnu lei oktiiheiveheamen Suoma birasguovddáš SYKE, mii vástidii birasdieduid čohkkemis ja dulkomis. Dearvvasvuoda- ja buorredili lágádus THL vástidii olbmo mirkkuid váikkuhusa vuollái šaddamis ja dearvvasvuoda váikkuhusaid guorahallamis ja Ilmatieteen laitos (IL) ávdnasiid guhkásfievraseddji birrasii čuohcima deattu ovdáneami guorahallamis. Dát lágádusat vástidedje ovttas čohkkejuvvon dieđuid dulkomis ja daid vuođul ovdanbukton doaimmabidjoevttohusain.

Perfluorejuvvon ovttastusat vuskkonis Suoma čázadagain. Dušše PFOS:a geavaheapmi lea riikkaidgaskasaččat ráddjejuvvon. Perfluorejuvvon ovttastusat adnojuvvojit dábálaččat buoridan dihte tekstiillaid jeahkkivuoda ja hehtten dihte duolvama, čáskadansovttain ja metállaid bajildusgiedahallamis.

Lassiedieđut

- Joavkohoavda **Jaakko Mannio**, Suoma birasguovddáš SYKE, tel. 029 525 1406, ovdanamma.goargu@ymparisto.fi
- Spesiáladutki **Pia Anttila**, Ilmatieteen laitos, ovdanamma.goargu@fmi.fi, tel. 050 368 6420
- Ovttadaga hoavda **Hannu Kiviranta**, Dearvvasvuoda- ja buorredili lágádus, ovdanamma.goargu@thl.fi, tel. 029 524 6361, 040 541 1958